

YUNANİSTAN DEVLET GENEL ARŞİVİ VE ARŞİVCİLİK ÇALIŞMALARI

ESRA ÖZSÜER*

ÖZ

Yunanca “archeion” kelimesinden gelen arşiv terimi işlemi sona ermiş resmî bir evrakın düzenli bir şekilde bir araya getirilip korunması demektir. Arşiv türleri içinde yer alan Devlet Arşivleri de bir ülkede devlet ile ilgili tüm resmî yazışmaları, telgrafları, mektup ve raporları bünyesinde muhafaza eden yer olarak aynı zamanda devletlerin tarihî belleği şeklinde nitelendirilebilir. Uluslar, arşivleri sayesinde hem kendi devletin uluslararası düzeydeki haklarını hem de ülkesindeki bireysel hakları koruyabilirler. Dolayısıyla ulusal hafızanın canlı tutulmasındaki bir diğer önemli husus arşivlerin iyi muhafaza edilerek gelecek kuşaklara eksiksiz ve muhkem biçimde aktarılmasıdır. Arşiv belgeleri toplumsal, kültürel ve ekonomik bağlamda ulusların yaşam biçimleri ve görüşleri hakkında da bilgi verdiğinden tarih ve uluslararası ilişkiler araştırmalarında önemli bir rol üstlenmişlerdir. Bu minvalde düşünüldüğünde devletler tarihî süreç içinde etkileşim hâlinde olduğu diğer devletlerle yaptığı tüm antlaşmaları, yazışmaları ve raporları sıradan bir kâğıt malzemesi ile nitelendirmeyip kayda geçen ve geleceğe ışık tutan bilgi malzemeleri olarak tanımlamaktadırlar. Tarihî ve hukuki delil niteliğindeki her tür arşiv malzemesi geçmişî değil geleceği temsil eder. Bu makalede de devletlerin tarihî belleğini temsil eden ve akademik bir çalışmanın özgünlüğünü ortaya koyan arşivler Yunanistan Devlet Genel Arşivi (GAK) özelinde incelenmiştir. Yunanistan’da aktif

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Avrasya Siyasi, Sosyal, Ekonomi ve Kültür Araştırmaları Anabilim Dalı, İstanbul/TÜRKİYE,
ozsueresra@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6299-5929

olarak işleyişini sürdüren diğer kurum ve kuruluşlara ait arşivler de katalog hâlinde makalede belirtilmiştir. Makalenin Giriş bölümünde Tarih terminolojisi, belgeyi ön plana alan Ranke geleneği üzerinden açıklanmıştır. Birinci bölümde tarihte Türk-Yunan ilişkilerinin kısa özeti kronolojik sıraya uygun şekilde ele alınmıştır. İkinci bölümde arşiv belgeleri içinde en büyük yeri devlete ait kayıtlar tuttuğundan makalede de Yunanistan Devlet Genel Arşivi'nin kuruluşu, arşiv kaynaklarının tasnifinden bahsedilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise Yunan Devlet Genel Arşivi ve Yunanistan'daki diğer arşivlerden elde edilen çeşitli belgelerin tarihyazımında kullanılmasında yaşanan zorluklar hakkında kısa bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arşiv, Arşivcilik, Yunanistan, Türkiye, Yunan Arşivleri.

GENERAL STATE ARCHIVE OF GREECE AND ARCHIVE STUDIES

ABSTRACT

The term “archive,” derived from the Greek word “archeion,” refers to the systematic collection and preservation of official documents whose processes have concluded. State archives, a specific type of archive, can be described as the historical memory of states, serving as repositories for all official correspondence, telegrams, letters, and reports related to state affairs. Through their archives, nations can protect both their state’s rights on the international stage and individual rights within their country. Therefore, another crucial aspect of maintaining national memory is ensuring that archives are well-preserved and securely passed on to future generations. Archival documents, providing insights into the social, cultural, and economic contexts of nations, play a vital role in historical and international relations research. From this perspective, states do not regard agreements, correspondence, and reports with other states throughout history as mere paper materials but as information resources that are documented and illuminate the future. All types of archival materials that constitute historical and legal evidence represent the future, not the past. This article examines archives, which represent the historical memory of states and underpin the originality of academic studies, with a particular focus on the Greek State General Archive (GAK). The article also catalogues archives of other institutions and organizations actively operating in Greece. In the introduction, historical terminology is elucidated through the Ranke tradition, which prioritizes documents. The first chapter provides a brief chronological summary of Turkish-Greek relations. The second chapter discusses the establishment of the Greek State General Archive and the classification of archival resources, emphasizing state records as the predominant archival documents. The third or final chapter offers a brief evaluation of the challenges encountered in utilizing various documents obtained from the Greek State General Archive and other Greek archives in historiography.

Keywords: Archives, Archiving, Greece, Türkiye, Greek Archives.

GİRİŞ

Klasik bilim görüşü son birkaç yüz yıldır iki varsayıma dayanarak oluşturuldu. İlki geçmiş ile gelecek arasında bir simetri öngören Newton modeli -ki bu modelde geçmiş ve gelecek birbirinden ayrılmaz ve tek bir bütünde düşünülür- ikincisi de zihinsel ve fiziksel maddeler arasında etkileşim olduğunu ancak her ikisinin de ayrı varlıklar olarak incelenebileceğini ortaya koyan Kartezyen düalizm idi. Klasik bilim kavramı her zaman her yerde doğru olan ve doğanın evrensel yasalarını aramak şeklinde tanımlanmıştı¹. Her ne kadar modern bilim anlayışı bilimin genelleyici ilkesini reddedip gerçekliğin farklı boyutları olduğunu savunsa da klasik bilim anlayışı etkinliğini daha güçlü bir şekilde devam ettirdi. 18. yüzyılda temelleri atılan fakat 19. yüzyıldan itibaren diyalektik manada sistemleşen sosyal bilimler sayesinde Tarih de bilimsel bir niteliğe büründü. Bir bilgi biçimi olarak Tarih (İstoria), sosyal bilimler tartışmaları içinde farklı dönemlerde farklı anlayış ve okullarla temsil edilip kavramsallaştırıldı². Bu noktada “Tarih nedir?” sorusu birçok ayrı ekolün anlayışı ışığında kendisine cevap aradı. Örneğin Tarihin babası addedilen Herodot’a göre Tarih, ağızdan ağıza aktarılan veya bizzat yaşayarak tanık olunan insani-toplumsal olayları kaydetmek demektir³. Herodot’un çağdaşı Thukydides ise Tarih’i sadece bir aktarma-kaydetme işi olarak nitelendirmemiş, geçmişte kalan insani-toplumsal olayları değerlendirme ve yorumlama etkinliği olarak tanımlamıştı⁴. Herodot ve Thukydides’in yaşadığı dönemde yazının belirleyici olmadığı düşünülürse Tarih de yazılı kayıtlardan ziyade bizzat olaylara tanıklık etmiş kişilerin anlatımlarından derlenen sözlü kaynaklar ile oluşturulmuştu⁵. Her ne kadar genel kabul Tarih’in yazının icadıyla başladığı yönünde olsa da Tarih’i ilk yazarlar gelenek anlatıcıları olduğuna göre Tarih de sözün kayda geçirilmesiyle başlamıştı⁶.

- 1 **Gulbenkian Komisyonu**, Sosyal Bilimleri Açın, Sosyal Bilimlerin Yeniden Yapılanması Üzerine Rapor, çev. Şirin Tekeli, Metis Yayınları, İstanbul 2012, s.12.
- 2 Bk. İbrahim Şirin, “Genel Tarih Anlayışları”, ed. Ahmet Şimşek, **Tarih Nasıl Yazılır? Tarihyazımı için Çağdaş Bir Metodoloji**, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2011, s.93-117.
- 3 Doğan Özlem, **Tarih Felsefesi**, Notos Kitap, İstanbul 2012, s.26.
- 4 Özlem, **a.g.e.**, s.26.
- 5 John Tosh, **Tarihin Peşinde**, çev. Özden Arıkan, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2013, s.203.
- 6 Serdar Öztürk, “Türkiye’de Sözlü Tarihten İletişim Araştırmalarında Yararlanma Üzerine Notlar”, **Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi**, Sayı 87, Yıl 22, 2010 (Güz), s.13.

19. yüzyıla gelindiğinde Pozitivizmin kurucusu August Comte'un determinist yaklaşımla değerlendirdiği sosyal bilimler, tarih algısının da değişmesini gündeme getirdi. Modern dönemde Pozitivizmin etkisi altına giren Tarih, belgeci tarihçiliğin kurucusu Leopold von Ranke tarafından geçmişin açık ve net çizgilerle yeniden tanımlanması ve aktarılması olarak yorumlanmıştı⁷. 19. yüzyılda akademik disiplin hâline gelen Tarih, “saçma mitler”⁸ görülen sözlü gelenek ile bağlarını kesin şekilde koparmıştı. Kanıt olmadan yazılamayacağı ilkesini benimseyen Tarih yazımı da otoritelerin doküman ve kayıtlarına dayandırılarak kaleme alınmaya başlamıştı. Artık Tarih'in temel malzemesi kişilerle yapılan görüşmeler değil yalnızca belgelendirilebilenlerdi⁹. Ranke geleneğinde yetişen yeni profesyoneller de tüm enerjilerini arşiv ve kütüphane mesailerıyla yazılı belgeleri incelemeye harcamıştı¹⁰. Bu dönemde Tarih, iletişimsel belleği bilim dışı ve öznel kabul edip sadece “belgeye dayanmayı” ya da başka bir ifadeyle “belgeye bağımlı olmayı” bilimselliğin kıstası yapmıştı¹¹. Ancak 20. yüzyılın başında Alman ekolü tarafından temsil edilen Hermeneutik ve Fransız ekolü olan Annales, Ranke'nin “Nasılca öyle göstermek” (Wie es eigentlich gewesen) özdeyişine eleştirel bir yaklaşım getirdi. Lucien Febvre ve Marc Bloch gibi Annales tarih yaklaşımını benimseyen tarihçiler tarafından Tarih, geçmiş ve bugünün karşılıklı diyalogu idi. Tarih de sadece geçmiş değil yaşanan an ile bağlantılıydı. Klasik tarih anlayışını doğru bulmayan Peter Burke, Fernand Braudel gibi tarihçiler de salt belgeci yaklaşımı “belge fetişizmi” olarak eleştirmişti. Febvre'ye göre Tarih, kuşkusuz yazılı belgelerle yapılabilirdi ancak yazılı belgeler olmadan da Tarih yazılabilirdi¹². Özetle Tarih, geçmişte yaşanan anlardan oluşsa da tarihçinin görevi o anları kaydetmekten ziyade yorumlamaktır¹³. O hâlde Tarih, geçmişe dair kaynakların belli metotlarla çalışılarak bilgi üretilmesi faaliyeti şeklinde tanımlanabilirdi¹⁴.

7 Georg G. Iggers, **Bilimsel Nesnellikten Postmodernizme, Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2000, s.25.

8 Paul Thompson, **Geçmişin Sesi Sözlü Tarih**, çev. Şehnaz Layıkel, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999, 25.

9 Öztürk, a.g.m., s.13-14.

10 Tosh, a.g.e., s.203.

11 Stephen Davies, **Empiricism and History**, Palgrave MacMillan, New York 2003, s.28.

12 Edward H. Carr & Jose Fontana, **Tarih Yazımında Nesnellik ve Yanlılık**, çev. Özer Ozankaya, İmge Kitabevi, Ankara 1992, s.39.

13 Edward H. Carr, **Tarih Nedir?**, İletişim Yayınları, İstanbul 2013, s.72.

14 Fatma Acun, “Tarihin Kaynakları”, ed. Ahmet Şimşek, **Tarih Nasıl Yazılır? Tarih yazımı için Çağdaş Bir Metodoloji**, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2011, s.119.

Tarih'in "ne" olduğu ya da ne olmadığı sorunsalı içinde düşünülmesi gereken bir diğer önemli husus da tarihte yaşanan olaylar sırasında bırakılan izlerdir. Çünkü geçmişte bırakılan tüm bu izler Tarih'in kaynaklarını oluşturmaktadırlar. Bu minvalde tarihî kaynaklar geçmişte cereyan eden olayların bıraktığı izler ve bu olayların kayıtlarının tutulduğu her türlü materyallerdir. Tarihsel olaylar meydana gelirken iki çeşit data oluştururlar. İlki olayın cereyan ettiği anda oluşan tabii izlerdir. Tarihçi bu izleri takip ederek olayı yeniden yapılandırır. Örneğin savaş zamanında yıkılan yerler ya da çevrede oluşan tahribat incelenerek savaşın boyutları hakkında bilgi edinilmeye çalışılır veya savaş sonunda imzalanan antlaşmalar araştırılarak savaş hakkında belli başlı tespitler yapılır. İkincisi ise olay meydana gelirken ya da hemen sonrasında tutulan kayıtlardır. Bunlar genelde resmî kayıtlar olarak karşımıza çıkar ve bilinçli şekilde oluşturulurlar. Örneğin günlükler bu kategoride değerlendirilen yazılı kaynaklardır. Tarih araştırmasında ve tarih yazıcılığında esas alınan unsur, işte geçmişteki olaylara dair direkt malumat içeren bu tarihsel kaynaklardır. Kaynak materyalin türü olayın vuku bulduğu zamana ve kültüre göre yazılı (her tür yazılı belge), sözlü (sözlü kayıtlar, şiir, hikâye, destan vb.) ya da görsel (fotoğraf, film, heykel vb.) nitelikte olabilir¹⁵. Tarihin akademik bir disiplin olarak çalışılmasında bu türden birincil el kaynaklar oldukça önemlidir. Çünkü, özgün araştırmanın doğrultusunu belirleyen ilkelerden biri de arşiv belgelerinin araştırmaya ilişkin konuda "muteber kaynak" olarak kullanılmasıdır. Öte yandan arşivler insanların ve milletlerin hafıza kayıtları olarak oldukça önemli belgelerdir. Kültürel ve tarihsel hazine şeklinde tanımlayabileceğimiz arşiv belgeleri sadece geçmişe ayna tutmaz aynı zamanda geçmiş ile gelecek arasında bir köprü görevi üstlenir.

I. Tarihte Türk-Yunan İlişkileri: Kısa Bir Değerlendirme

Türk-Yunan İlişkileri denildiği zaman akla ilk gelen bilgi iki ülkenin tarih boyunca birbirleriyle verdiği mücadele ve yaşadığı çatışmadır. Özellikle belli konularda, kronikleşmiş sorunlar, krizler ve tekrar eden çatışmalar¹⁶ Türk-Yunan İlişkilerini çıkmaza sokan unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk-Yunan İlişkilerinde süreç analizi yapıldığında her dönemin yeni bir kriz ürettiği ve üretilen her yeni krizin de diğer bir krize neden olduğu ya da bir önceki

¹⁵ Acun, a.g.m., s.119-121, 128.

¹⁶ Ayşe Küçük, **Tekrarlayan Çatışmalar**, Türkiye-Yunanistan ve Türkiye-Ermenistan İlişkilerinde Algı, Söylem, Siyasa, Otorite Yayınları, Antalya 2023.

krizden beslendiği sonucuna ulaşılır. Dolayısıyla iki ülke arasında yaşanan krizler diğer olası krizlerin hem nedenini hem de sonucunu oluşturmaktadır¹⁷. Türkiye ve Yunanistan arasındaki kriz veya sıcak çatışmaların tarihsel kökleri 19. yüzyılın ilk çeyreği ile başlatılabilir. Grek Projesi adıyla da bilinen Birinci Mora Ayaklanması (1770) ve 1787-1792 yılları arasında cereyan eden Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Mora’da çıkarılan İkinci Mora Ayaklanması (1789)¹⁸ iki başarısız isyan hareketidir. 1821-1829 yılları arasında cereyan eden Mora İsyanı ise Yunanistan’ın kurulmasında başarıya ulaşmış bir ayaklanmadır. Bu nedenle Osmanlı İmparatorluğu’na karşı isyan eden Yunanlar, imparatorluğun içeriden yıkımını sağlamış ve Avrupa topraklarındaki ilk kaybını da başlatmıştır. 1821 Mora İsyanı, gerek Osmanlı siyasi düşüncesinde gerekse Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonraki siyasi algıda Yunan imajını hain düşman imgesine büründürmüştür. 1830 Londra protokolü ile kurulan Yunanistan, bağımsızlığına kavuştuktan sonra ilk dört sene Osmanlı Devleti ile hiçbir siyasi temasta bulunmamıştır. İsyan sonrasında Babiali tarafından yok sayılan Yunanistan’ın Osmanlı Devleti’ndeki ilk resmî kabulü dönemin Dışişleri Bakanı Konstantinos Zografos’un 1839 yılında Sultan Abdülmecid’i ziyaret etmesiyle başlamıştır. Böylelikle Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilk diplomatik ilişkiler Yunan Devleti’nin kurulmasından tam dokuz sene sonra gerçekleşebilmiştir¹⁹.

Ancak iki ülke arasında başlayan ılımlı diplomatik ilişkiler çok uzun soluklu olmamış ve 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı neticesinde yeniden bozulmuştur. Her ne kadar Osmanlı Devleti savaşın kazananı olsa da Teselya, İstanbul Antlaşması (1897) ile Yunanistan’a bırakılmıştır. Söz konusu antlaşma akabinde Girit özerklik elde etmiş ve Yunan Prensi Georgios adaya vali olarak atanmıştır. Böylece ileriki süreçte Girit’in Yunanistan’a katılmasının da önü açılmıştır. Girit’in Yunanistan’a bağlanması ile birlikte Ege Adaları’nın büyük bir kısmı (Gökçeada, Bozcaada, Meis Osmanlı’da kalacak şekilde) Yunanlar tarafından işgal edilmiştir. 1912-1913 Balkan Savaşları sonrasında ise iki kat

17 Esra Özşuer (ed.), **Tarihi ve Uluslararası İlişkiler Perspektifinden Türk-Yunan İlişkileri, 1821-2021**, Boyut Yayınları, İstanbul 2022, s.5.

18 Çarice II. Katerina’nın boğazlara sahip olarak Akdeniz’e inme hedeflerinden biridir. General Orlof komutasındaki Rus ordusu Mora’ya gönderilmiş ancak isyan başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Her iki ayaklanmada Yunanlar, “ksantho genos” (sarı saçlı ırk) mitine dayanarak ulusal kurtuluşu Rus desteğinde görmüşlerdir.

19 Aleksis A. Kyrou, **Onera kai Pragmatikotis. Sarantapente Chronia Diplomatikis Zois**, Kleisiounis, Athinai 1972, s.5.

toprak ve iki kat nüfus olarak büyüyen Yunanistan; Epir, Selanik, Drama, Kavala ve Güney Makedonya'nın büyük kısmını almayı başarmıştır. 1919'da İzmir ve art bölgesiyle başlayan ve sonrasında Anadolu içlerine kadar yayılan Yunan işgali Türkiye ve Yunanistan arasında üç sene silahlı bir mücadelenin yaşanmasına neden olmuştur. 9 Eylül 1922 tarihinde Yunanistan'a karşı kazanılan bağımsızlık savaşı ve 11 Ekim 1922 tarihinde imzalanan Mudanya Mütarekesi ile Yunan ordusu, Anadolu topraklarındaki işgalini tamamen sonlandırmıştır²⁰.

Türk-Yunan ilişkilerinde barış dönemi ahdi statünün kurucu metni sayılan 1923 Lozan Barış Antlaşması ile başlamıştır. Lozan Barış Görüşmelerinde her iki ülke egemenlik sınırları, azınlıklar ve mali konularda çözüm arayışları içine girmişlerdir. İlk toplantısı 21 Kasım 1922 tarihinde yapılan Lozan Konferansı'nda Türkiye ve Yunanistan arasında Fener Rum Patrikhanesinin statüsü, mübadele ve etabli sorunları tartışılmıştır. 30 Ocak 1923'te imzalanan "Türk ve Rum Nüfus Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol" ile Türkiye'de kalan Rumlar ile Yunanistan'da kalan Türklerin değişimi konusu karara bağlanmıştır. Fakat Protokolün uygulanışında ortaya çıkan pürüzler ve etabli konusundaki anlaşmazlık iki ülkeyi neredeyse yeniden savaşın eşiğine getirmiştir. 1925 La Haye Daimi Adalet Divanına götürülen bu mesele 1 Aralık 1926 tarihinde imzalanan Atina Antlaşması ile siyasi bir çözüme kavuşturulmuştur²¹. Lozan Barış Antlaşması'nın 12 ve 14. maddelerinde geçen Kuzey Ege Adaları'nın askerden arındırılması ve silahsızlandırılması hususu sonraki dönemlerde özellikle Yunanistan'ın ahdi hukuk ihlalleri ile Türk-Yunan ilişkilerinde çeşitli krizlerin yaşanmasına sebebiyet vermiştir.

1930-1931 yılları Türk-Yunan ilişkilerinde yepyeni bir dönemi beraberinde getirmiştir. 10 Haziran 1930 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşması, iki ülke arasındaki siyasi, ekonomik ve hukuksal meseleleri çözüme ulaştırmıştır. Ayrıca Lozan'dan kalan en önemli sorun olan etabli konusunda da bir anlaşmaya varılmıştır. Bu anlaşma ile birlikte gerek Balkanlarda gerek Türkiye-Yunanistan arasında bölgesel dayanışma güçlenmiştir. Türkiye ve Yunanistan'ın devlet temsilcileri tarafından gerçekleştirilen dostluk ziyaretleri sayesinde her iki ülke devletlerarası düzeyde birbirleriyle yakın

20 Richard Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul 1997, s.94-124.

21 Esra Sarıkoyuncu Değerli, "Atatürk Dönemi Türk-Yunan Siyasi İlişkileri", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S 15, Ağustos 2006, s.243-247.

ilişkiler kurabilmişlerdir. İlk olarak 27-31 Ekim 1930 tarihinde Başbakan Venizelos ile Dışişleri Bakanı Mihalakopoulos Türkiye'yi ziyaret etmiştir. 30 Ekim 1930'da imzalanan "Türk-Yunan Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaştırma ve Hakemlik Antlaşması" iki ülke ilişkilerini dostça bir seviyeye taşımıştır²². Venizelos'un ziyareti akabinde 5 Ekim 1931'de İsmet İnönü Yunanistan'ı ziyaret etmiştir. 1930'lu yıllarda Türk-Yunan ilişkilerinde dikkat çeken bir diğer gelişme Balkan devletleri arasında statükonun korunmasına yönelik bir birliğin kurulma çabasıdır. Bu amaç doğrultusunda düzenlenen Balkan Konferanslarında hem Balkan ülkeleri hem de Türkiye-Yunanistan arasında siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel alanlarda yakınlaşma adımları atılmaya çalışılmıştır. Türkiye ve Yunanistan Balkan birliğinin sağlanması yönünde birlikte hareket etmiş ve mevcut anlaşmazlıkların sulh yoluyla çözülmesi için örnek bir dayanışma sergilemişlerdir. 14 Eylül 1933 tarihinde Yunanistan Başbakanı Çaldaris ve dönemin Dışişleri Bakanı Maksimos'un Ankara'yı ziyaretleri esnasında imzaladıkları "Pacte d'Entente Cordiale" antlaşması iki ülke arasındaki dostluk ilişkilerini bir adım daha ileri götürmüştür. Türkiye-Yunanistan arasında izlenen tüm bu barışçıl siyasetin yanı sıra 12 Ocak 1934 tarihinde Venizelos'un Mustafa Kemal Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne aday göstermesi iki ülke arasındaki sıcak ilişkilerin pekişmesi yönünde önemli bir gelişmedir. Balkanlar'da statükonun güvence altına alınması ve Balkan devletleri arasında iş birliği sağlanması için 9 Şubat 1934 tarihinde Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında Atina'da Balkan Antantı imzalanmıştır²³. 22 Haziran-20 Temmuz 1936 tarihleri arasında Montrö Boğazlar Konferansı'nda Yunanistan, Boğazların egemenliğinin Türkiye'ye verilmesi noktasında destek sağlayarak iki ülke ilişkilerine önemli katkıda bulunmuştur. Akabinde 29 Mayıs 1937 tarihinde Başbakan İsmet İnönü'nün Yunanistan ziyareti ve sonrasında da Yunanistan Başbakanı İoannis Metaksas'ın Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaret iki ülke arasındaki dostane atmosferin devamı niteliğinde önemli gelişmelerdir. Yine 27 Nisan 1938'de Başbakan Celal Bayar'ın Yunanistan'a gitmesi ve 1930 ile 1933 tarihli antlaşmaların süresinin uzatılması (Türk-Yunan Dostluk, Bitaraflık Uzlaşma ve Hakem Muahedenamesi ile Samimi Anlaşma Misakına Munzam

22 Evanthis Chatzivasileiou, **O Eleftherios Venizelos, i Ellinotourkiki Proseggisi kai to Provlima tis Asfaleias sta Valkania. 1928-1931**, İMXA, Thessaloniki 1999, s.55-60.

23 Konstantinos D. Svolopoulos, **To Valkanikon Symfonon kai i Elliniki Eksoteriki Politiki, 1928-1934**, Vivliopoleion tis Estias, Athina 1974, s.18

Muahedenname) iki ülke ilişkilerinin gelişmesine katkı sağlamıştır²⁴. Kısaca 1939 yılına kadar Türkiye ve Yunanistan, dış politikasında barıştan yana bir tavır sergileyerek dostane ilişkileri sürdürme gayretinde olmuştur. Her iki ülke de hem siyasi ve askerî hem de ekonomik açıdan ortak bir politika izlemiş ve bu iş birliğini de imzaladıkları antlaşmalarla hukuksal niteliğe büründürmüşlerdir. Ancak 1939 yılında II. Dünya Savaşı çıkınca uluslararası düzeyde de tüm dengeler değişmiştir. İtalya, Ekim 1940 tarihinde Arnavutluk sınırını geçerek Yunanistan'a savaş açmış ve Kasım 1941'de Yunanistan'ı işgal etmiştir. Yunanistan'ın İtalyan işgali karşısında Türkiye, yardım amaçlı birçok organizasyon düzenlemiş ve Yunanistan'a gıda yardımında bulunmuştur²⁵. 27 Nisan 1941 tarihinde Almanya'nın Yunanistan'ı işgal etmesi sonucunda Yunanistan'da baş gösteren kıtlık Türkiye'nin yine gıda ve ham madde yardımlarını gündeme getirmiş, Kurtuluş ve Dumlupınar vapurları ile Yunanistan'a yardım göndermiş; Kızılay ile birlikte yardımlarını sürdürerek insani destekte bulunmuştur. II. Dünya Savaşı'ndan sonra da Türkiye ve Yunanistan'ın yakınlaşma süreci devam etmiştir. SSCB'nin komünizmi yayma tehlikesine karşılık her iki devlet arasında müttefik ilişkiler başlamış ve karşılıklı resmî ziyaretlerle dostluk mesajları verilmiştir. Özellikle bu dönemde iki ülke arasında ticari ve kültürel anlaşmalar devam etmiş ve mutabakata varılan konularda iş birliğine gidilmiştir. Öte yandan Türkiye ve Yunanistan'ın Kore Savaşı'na asker göndermesi her iki ülkenin 1952 yılında NATO'ya girmesiyle sonuçlanmıştır. Türkiye ve Yunanistan'ın aynı ittifak içinde yer alması karşılıklı ilişkilerin güçlenmesine neden olmuştur. 28 Nisan 1952 tarihinde Başbakan Adnan Menderes Yunanistan'ı ziyaret etmiş ve buna karşılık 7-12 Haziran 1952'de de Yunan Kralı Pavlos Türkiye'ye iade-i ziyarette bulunmuştur. Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında mevcut dostane ilişkilerini geliştirmeye yönelik bir adım daha atılmış ve 28 Şubat

24 İsmail Soysal, **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları, I. Cilt (1920-1945)**, TTK Yayınları, Ankara 1983, s.391-396; 433-436.

25 Bk. Çağla Derya Tağmat, **Açlık, İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Yunanistan'a Yardımları**, Siyasal Kitabevi, Ankara 2016; Ulvi Keser, **Yunanistan'ın Büyük Açlık Dönemi ve Türkiye**, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2008; Elçin Macar, **İşte Geliyor Kurtuluş. Türkiye'nin II. Dünya Savaşında Yunanistan'a Yardımları, 1940-1942**, İzmir Ticaret Odası Yayınları, İzmir 2009; Bülent Bakar, "Zor Zamanlarda İyi Komşuluk Örneği: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'den Yunanistan'a Yapılan Yardımlar", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C XXIV, S 71, Temmuz 2008, s.413-444.

1953 tarihinde “Dostluk ve İşbirliği Antlaşması” imzalanmıştır²⁶. Hülasa, Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde 1930-1954 yılları barış, dostluk, müzakere, dayanışma ve iş birliği ile tanımlanabilecek istikrarlı bir dönem olarak varlığını korumuştur.

Ancak, Türkiye ve Yunanistan ilişkilerinde 1955 yılından sonraki tüm tarihî dönemler belli yakınlaşmalar dışında sürekli krizler ve sıcak çatışma eşikleri ile karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Kıbrıs, 6-7 Eylül Olayları, Ege Denizi ve Doğu Akdeniz özelinde deniz yetki alanlarının belirsizliği; kıta sahanlığı, NOTAM-FIR Hattı, karasuları, azınlıklar, MEB (Münhasır Ekonomik Bölge) gibi köklü meseleler iki ülke tarihinde uzunca bir zamana yayılmış çözümsüz konular olarak günümüze kadar güncelliğini korumuştur²⁷. Özellikle 1974 Kıbrıs Krizi Türk-Yunan dış politikasında Cumhuriyet döneminden beri yaşanan sınırlı savaşın tek örneğini oluşturduğundan Türk-Yunan ilişkilerinin bozulması noktasında da kritik bir dönemeç olmuştur. Bu tarihten sonra Türkiye-Yunanistan arasında meydana gelen dış politika krizlerinin çıkış noktasını genellikle güvenlik kaygıları oluşturmuştur²⁸. Özetle, tarihî dönemlere bakıldığında Türkiye ve Yunanistan arasındaki çözümsüz meselelerin başında Kıbrıs, Ege Denizi ve Doğu Akdeniz sorunu gelmektedir. 2021’de Doğu Akdeniz özelinde yaşanan kriz ve hâlihazırda Yunanistan’ın Lozan Antlaşması’na aykırı hareket ederek adaları silahlandırması, Türk-Yunan ilişkilerindeki gerginliğin yeniden fitilini ateşlemiştir. Son dönemlerde iki ülke ilişkilerini geren en önemli mesele Yunanistan’ın karasularını 12 deniz miline çıkarma talebidir. Bu durum Türkiye’nin Ege Denizi’ndeki çıkarlarını yok saydığı için iki ülke ilişkilerinde dönem dönem büyük krizlerin yaşanmasına sebebiyet vermiştir²⁹. Ancak Atatürk-Venizelos gibi günümüzde de Erdoğan-Mitsotakis yakınlaşması ve 7 Aralık 2023 tarihinde Atina’da imzalanan “Dostane İlişkiler ve İyi Komşuluk Hakkında Atina Bildirgesi” Türk-Yunan ilişkilerinde pozitif ajanda olarak tanımlanan yakınlaşma dönemini doksan yıl sonra yeniden sağlamıştır.

26 Mehmet Korkud Aydın, “İkinci Balkan Paketi ve Türkiye”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 9, S 61, Aralık 2022, s.175-176.

27 Konuyla ilgili kapsamlı çalışmalar için bk. Melek Fırat, **Türk Dış Politikası ve Kıbrıs Sorunu 1960-1971**, Siyasal Yayınları, Ankara 1997; Cihat Yayıcı, **Doğu Akdeniz’in Paylaşım Mücadelesi ve Türkiye**, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul 2020.

28 Dış politikada güvenlik konusunda bk. Tarık Oğuzlu, “Güvenlik Kültürü ve Dış Politika”, *Bilgi*, S 72, Kış 2015, s.223-250.

29 Bk. Angelos M. Syrigos, **Ellinotourkikes Schesis**, Ekdoseis Pataki, Athina 2020.

Sonuç olarak iki ülkenin çatışma ve kriz eğilimli ilişkileri Türkiye ve Yunanistan arasındaki antlaşmaları, yazışma ve raporları arşiv düzeyinde daha belirgin kılmıştır. Bilhassa ulusal kimlik inşasında birbirlerini “öteki” olarak konumlandıran iki ülke, arşiv çalışmalarında diğerinin verilerini farklı bir bakış açısıyla değerlendirip önemli görmektedir. Dolayısıyla, her iki ülkenin tarihlerinin birbiriyle bağlantılı ya da bütün olduğu dönemlerde, arşiv çalışmaları araştırmacıların birincil kaynağa ulaşma noktasında gerekli ve mühimdir.

II. Yunanistan Devlet Genel Arşivi (GAK)

Arşiv kelimesi birçok farklı anlamda kullanılabilir. İlki, kurumların, gerçek veya tüzel kişilerin faaliyetleri sonucunda meydana gelen ve belirli amaç için saklanan belgeler; ikincisi bu belgeleri koruyan ve faydalanmaya sunan birim ve üçüncü olarak da her tür arşiv belgesinin muhafaza edildiği yer olarak tanımlanabilir³⁰. Arşivlerin ortaya çıkması ise yazının bulunması ile eş zamanlıdır. Bu sayede insanoğlu bilgiyi kayıt altına almakla kalmamış, aynı zamanda bu kayıtların uzun süre muhafaza edilip daha sonra kullanılmalarını da sağlamıştır. Arşiv, herhangi bir iddiayı resmî ve hukuki açıdan ispat etmenin belgeli yoludur. Dolayısıyla insanların gerek resmî gerekse hukuki haklarının korunup belgelendirilmesinde arşivlerin değeri büyüktür³¹. Arşiv belgeleri içinde en geniş alan kuşkusuz devlete ait kayıtlardır. Bürokrasinin işleyişi sırasında ortaya çıkan kayıtlar da devletin resmî belgelerini oluşturmaktadır. Söz konusu belgeler arasında resmî yazışmalar, raporlar, tutanaklar, mektuplar, tebliğler ve elçi raporları gösterilebilir³². Her devletin ulusal belleğini kendine ait arşivler oluşturmaktadır. Dolayısıyla devletler, resmî kayıtlarını 15. yüzyıldan itibaren düzenli şekilde tutmaya gayret etmişlerdir³³. Yunanistan’da tarihî arşivlerin kurtarılmasına yönelik organize devlet müdahalesi ise diğer Avrupa devletleri ile kıyaslandığında -örneğin İspanya’da 1542’de ve

30 İbrahim Baş, “Eski Medeniyetlerden Bugüne Arşivin Önemi ve Günümüzde Arşivcilik Hizmeti Veren Türk Arşivleri”, ÇKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C 10, S 1, Nisan 2019, s.78.

31 Baş, a.g.m., s.81.

32 Acun, a.g.m., s.129.

33 Örneğin Papa V. Paul döneminde kronolojik ve tematik olarak arşivlerde düzenlemeye gidilmiştir. İshak Keskin, **Yakınçağdan Günümüze Türkiye’de ve Avrupa’da Arşivcilik Eğitimi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2003, s.12.

İngiltere’de 1580’de arşivlerin yerleştirilmesine yönelik binalar yapılmıştır³⁴ geç bir döneme denk gelmektedir. Yunanistan Devlet Genel Arşivleri (GAK), ilk olarak tarihçi-araştırmacı Yiannis Vlachogiannis’in 1821 Yunan Ayaklanması ile ilgili her türlü materyali bulmak amacıyla başlattığı kişisel araştırmaları sonucunda gündeme getirilmiştir. Profesör Spyridon Lambros ve Vlachogiannis’in çabaları sonucunda da Eleftherios Venizelos hükûmetinin “elli yıl öncesine ait belgeleri içeren tüm kamuya ait kayıtların toplanması ve denetlenmesi” amacıyla 380/1914 sayılı “Devlet Arşivleri Hizmetinin Kurulması Hakkında” kanun ile resmen Devlet Arşivi Yunanistan’da kurulmuştur³⁵. Yunanistan’ın diğer farklı bölgelerinde de açılan arşiv birimleri ile birlikte kültürel mirasın korunması ve bilimsel araştırmaların sürdürülmesi adına birçok belgenin bir araya getirilip dosyalanmasına başlanmıştır.

II.1. Kapsam

Yunanistan’da kamu arşivlerinin büyük bir kısmı Yunanistan Devlet Genel Arşivleri’nin (GAK) bünyesinde toplanmıştır. Bu arşiv kayıtları 4610/2019 sayılı yeni kanunun 161. maddesi gereği Cumhurbaşkanlığı, Başbakan, Bakanlar gibi devletin en üst kademeleri tarafından üretilen kayıtlar olarak nitelendirilmektedir³⁶. Yunanistan Devlet Genel Arşivleri, doğrudan Eğitim ve Diyanet İşleri Bakanlığına rapor veren bağımsız bir kamu hizmetidir. 1914 yılında Eleftherios Venizelos’un başbakanlığı sırasında Devlet Genel Arşivleri (GAK) adı altında kurulmuştur³⁷. Yunanistan Devlet Genel Arşivlerinin misyonu, ana sorumlulukları ve faaliyetleri 4610/2019 sayılı yeni hizmet kanununun 168. maddesinde belirtildiği üzere belgeleri depolamak, belgelerde açık erişime destek vermek, devlet ve devlet haklarını güvence altına almak şeklinde açıklanmıştır. Tarihsel araştırma, idari bilgi, vatandaşa hizmet ve genel olarak kültür alanlarında önemli rol oynayan Yunanistan Devlet Genel Arşivleri, Yunan devletinin tüm tarihî belgelerinin seçilmesi, korunması ve kullanılmasıyla ilgili faaliyetler yürütmektedir. Aynı zamanda ilgili uluslararası kurumlarla birlikte ortak arşiv çalışmaları da yapmaktadır³⁸. Yunanistan Devlet Genel Arşivleri bünyesinde yer alan Başbakanlık Siyasi

34 Keskin, a.g.t., s.15.

35 Yunanistan Resmî Gazetesi, Sayı: I, Seri Numarası: 334, 18.10/01.12. 1914, s.1781.

36 Yunanistan Resmî Gazetesi, Sayı: I, Seri Numarası: 70, 07.05.2019, s.2049-2050.

37 <http://www.gak.gr/index.php/el/menu-el/poioi-eimaste/istoriko-gak> [Erişim Tarihi: 27.04. 2024]

38 Yunanistan Resmî Gazetesi, Sayı: I, Seri Numarası: 70, 07.05.2019, s.2052.

Dairesi (Πολιτικό Γραφείου Πρωθυπουργού) 20 Eylül 1917 tarihinde 866 sayılı “Başbakanlık Siyasi Dairesinin Kuruluşu Hakkında Kanun” ile kurulmuştur³⁹. Yunanistan Devlet Genel Arşivleri’nin Merkez Hizmet Bürosunda Kamu Arşiv Belgeleri, Özel Arşiv ve Koleksiyonlar, Vlachogiannis Koleksiyonu, El Yazmaları Koleksiyonu, Gravür Koleksiyonu, Görsel-İşitsel Arşiv Kayıtları, kamuya açık ve özel tüm kayıtlar, dağınık belgeler, el yazmaları, fotoğraflar gibi birçok farklı klasör tasnif edilmiştir. *Kamu Arşiv Belgeleri* klasöründe 19, 20 ve 21. yüzyıl dönemine ait arşiv kayıtları yer almaktadır. 19. yüzyıl arşivlerinin büyük bir bölümünü Yunan Ayaklanması, İoannis Kapodistrias, Kral Otto, I. Georgios dönemine ait belgeler oluşturmaktadır. 20. ve 21 yüzyıl dönemine ait arşiv kayıtlarında ise kamu hizmetlerinden gelen hem merkezî yönetimin (Bakanlıkların Merkezi Hizmetleri, Genel Sekreterlikler) hem de merkezî olmayan yönetimlerin (Bölgeler, Valilikler, Belediyeler) yanı sıra adli makamların kayıtları, noter kayıtları, belediye ve topluluk arşivleri, eğitim kurumları arşivleri, dinî kayıtlar bulunmaktadır.

Özel Arşivler ve Koleksiyonlar klasöründe özel koleksiyonlar, kişisel ve aile arşivleri ile çeşitli içeriklerden oluşan karma bir dosya vardır. Bu koleksiyon ve arşivler bağış, satın alma ve kamu sevkıyatı yoluyla Yunanistan Devlet Genel Arşivi’ne kaydedilmişlerdir. Dosyaların büyük çoğunluğunu özel arşivler ve koleksiyonlar oluşturmaktadır. Ancak bazı dosyalarda satın alma, bağışlama vb. yoluyla elde edilen kamuya açık arşivler de yer almaktadır. *Vlachogiannis Koleksiyonu*, Yunanistan Devlet Genel Arşivi’nin kurucusu tarihçi Yiannis Vlachogiannis’in kişisel koleksiyonundan gelen belgeleri, el yazmalarını, tematik içerikli kutuları, basılı materyalleri ve bibliyografik sayfaları içermektedir. *El Yazmaları Koleksiyonu*, 11. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar uzanan dinî, tarihi, hukuki ve filolojik içerikli el yazmalarından oluşur. *Gravür Koleksiyonu’nda*, haritalar, taşbaskılar ve albümler bulunmaktadır ve özellikle Rigas Fereos’un Büyük Yunanistan Haritası önemli bir arşiv malzemesi olarak kabul edilmektedir. *Görsel-işitsel Arşivler’de* ise fotoğraflar ve fotoğraf albümleri, kasetler, ses kasetleri ve CD’ler (satın alınan ya da bağışlanan) yer almaktadır. Yunanistan Devlet Genel Arşivi’nde yer alan tüm klasör ve dosyalar özel dizin numarasına göre kategorize edilmiştir⁴⁰. Yunanistan Devlet Genel Arşivleri’nin merkezi “Merkez Birim” adıyla

39 Yunanistan Resmî Gazetesi, Sayı: I, Seri Numarası: 191, 07/20.09.1917, s.688.

40 <http://www.gak.gr/index.php/el/menu-el/gak-sillogi/arxeia-kai-syloges#kentriki-ypiresia-k-y-ton-g-a-k> [Erişim tarihi: 27.04.2024].

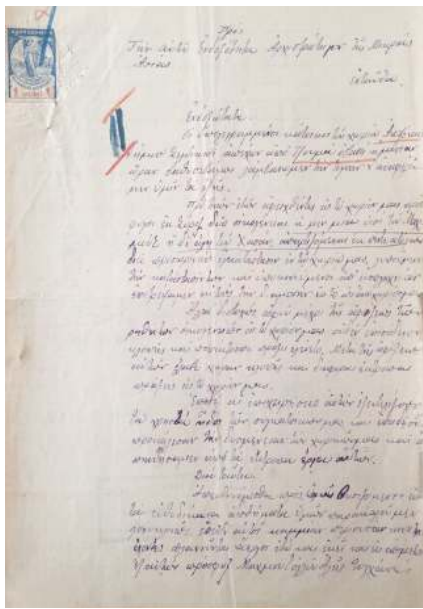
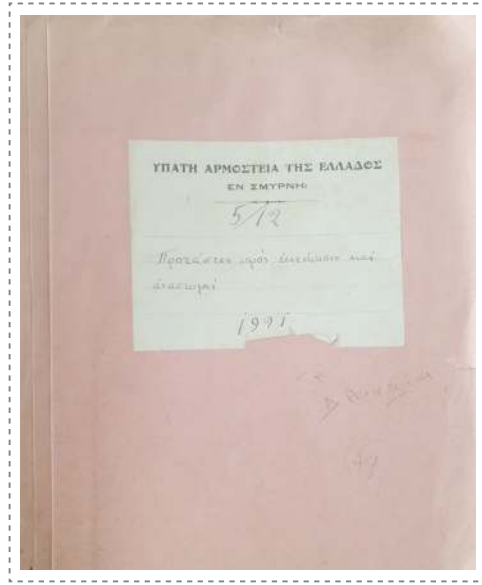
Atina’da Psichiko semtinde hizmet vermektedir. Ayrıca bünyesinde Yunanistan’ın farklı bölgelerinde yer alan 7 Müdürlük, 54 Bölge Hizmetleri Daire Başkanlığı ve 7 Arşiv birimi bulunmaktadır⁴¹.

II.2. Arşiv Kaynaklarının Tasnifi

Yunanistan Devlet Genel Arşivi’nde orijinal hâliyle 1029 klasör, 97 kitap, 86 deste tasnif edilmemiş belge, 21 yazışma klasörü, 120 matbuat, 6 not defteri, 9 harita, 6 seçim kataloğu, 35 deste resmî gazete ve önemli sayıda ayrıştırılmış toplu belge bulunmaktadır⁴². Devlet Genel Arşivi’nde yapılan sınıflandırmada dört kronolojik dönem dikkate alınmıştır. İlk dönem 1917-1918, İkinci dönem 1919-1920, üçüncü dönem 1921-1924 ve dördüncü dönem 1925-1928 yılları arasındaki kaynak materyalleri içine almaktadır. Dönemlerin ayrılması tarihsel kriterlere göre değil arşiv kriterlerine göre yapılmıştır. Her arşiv materyalinin bulunduğu kutunun etiketinde, protokol numarası ve dosyanın içeriği belirtilmiştir. Matbu dışındaki arşiv veri yönetim sistemi <http://arxeiomnimon.gak.gr/search/index.html> adresinde Yunanistan Devlet Genel Arşivleri’nin dijital kopyaları mevcuttur. Dijitalleştirilmiş kayıtlar, arşiv dosyaları hakkında araştırmacıya genel bir içerik bilgisi sağlamaktadır. Örneğin Devlet Genel Arşivi’nde bulunan “Yunanistan’ın İzmir Yüksek Komiserliği” Dosyasında, İzmir Yüksek Komiseri Aristeidis Stergiadis’e yönelik yazılmış çeşitli dilekçe, mektup ve raporlar bulunmaktadır.

41 Yunanistan Resmî Gazetesi, Sayı: I, Seri Numarası: 70, 07.05.2019, s.2055-2058.

42 Giannis Glavinas, *Archeio Politikou Grafeiou Prothypourgou (1917-1928)*, Analytiko Evrethirio, Genika Archeia tou Kratous, Athina 2009, s.37-39.

Küçük Asya Ordusu Komutanı Anastasios Papoulas'tan İzmir Yüksek Komiserliğine gönderilen 24.01.1921 tarihli 2515 protokol numaralı dilekçe.

Kaynak: Yunanistan Devlet Genel Arşivi (GAK), Yunanistan İzmir Yüksek Komiserliği Dosyası

II.3. Dosyaların İçeriği

Her klasörün açıklamasında önce seri numarası, başlığı ve kayıtların tarihlerine yer verilmiştir. Klasörde yer alan dosyanın konusu genel bir açıklama ile araştırmacıya sunulmuş ve mümkün olduğu yerde, dosyanın arşiv malzemesinin açıklaması yapılmıştır. Bazı durumlarda, dosyanın ayrı ayrı içerikleri de açıklanmakta olup bunlar belgelerin tarihsel önemine veya belgelerin yazarlarının o dönemde meydana gelen olaylarda oynadığı role göre belirlenmiştir. Bununla birlikte dosyanın içindeki belgeler Yunanca dışında bir dilde kaleme alınmışsa hangi dil olduğu belirtilmiştir. Başbakanlık Siyasi Dairesinde yer alan arşiv kaynakları çoğunlukla Yunanca ve ikincil olarak da Fransızca, ya da İngilizce dillerindedir. Aynı zamanda az da olsa Almanca, Türkçe, İtalyanca, İspanyolca, Japonca, Arapça ve Ermenice dillerinde belgeler bulunmaktadır⁴³. Örneğin Türkiye araştırmaları için önemli sayılabilecek dosyalardan biri Başbakanlık Siyasi Birim Arşivi'nde bulunan 495 numaralı dosyadır. Söz konusu dosya, 1919-1920 olarak tasniflenen ikinci dönem kutusundaki B3 (Başbakanlık Askeri Bürosu) klasöründe yer almaktadır. Dosyanın etiketinde Yunan ordusunun İzmir'e çıkarılması ile birlikte Yunanların İzmir'i işgali ile ilgili resmî belgelerden kısa özet şeklinde açıklama yapılmıştır⁴⁴.

III. Yunanistan'da Kamu Ve Özel Arşiv Merkezleri

Birincil kaynak olarak tanımlanan arşivler muhafaza ettikleri malzemeler, hizmet verdikleri kullanıcılar ve materyalleri muhafaza etme ve araştırmacının kullanımına sunma şekli bakımından çeşitlilik göstermektedir. Tarihî belgelerin saklandığı tarihî arşivler, kamu ya da özel kurumların faaliyetleri sırasında ürettikleri belgelerden oluşan kurum arşivleri, bulundukları ortam bakımında da fiziki ve elektronik arşivler olarak ikiye ayrılmışlardır. Tarihsel arşivler, fiziki mekânlarda muhafaza edilmektedirler. Kamu ya da özel kurum arşivleri ise hem fiziki mekânlarda hem de teknolojinin gelişmesiyle birlikte elektronik ortamlarda internet aracılığıyla araştırmacının hizmetine sunulmaktadır⁴⁵. Yunanistan'da da devlet arşivi, kamu kurum ve kuruluşlarının özel arşivi, görsel ve işitsel arşivler, müzeler, araştırma merkezleri ve enstitüler, harita ve taslak çizim arşivleri, belediye ve cemaat arşivleri, özel arşiv kurumları,

43 Glavinas, a.g.e., s.39.

44 Yunanistan Devlet Genel Arşivleri, Merkezi Birim, Dosya No 495.

45 Acun, a.g.m., s.130-131.

finans kurumu arşivleri, kişi ve aile arşivleri, siyasi parti, sendika ve sivil toplum örgütlerinin arşivleri, kütüphaneler ve bilimsel dernekler şeklinde ayrım göstermektedirler. Çoğunlukla bu arşivlerdeki belgeler hizmet verdikleri binalarda yer alan tasnif edilmiş dosyalar içinde araştırmacının kullanımına sunulmuştur. Örneğin Yunanistan Devlet Genel Arşivi'nde inceleme yapmak isteyen bir araştırmacı önceden randevu almak ve araştırma konusunu açıklayan bir ön dilekçeyi hazırlamak ile mükelleftir. Bazı arşivler dijital ortama aktarılmış olup araştırmacıya belli bir link üzerinden herhangi bir koşula bağlı olmadan hizmet vermektedir. Örneğin Ulusal Araştırmalar Vakfı "Eleftherios K. Venizelos" Arşivi, dijital ortama belgelerin yüklendiği açık erişim arşivi denilen bir veri tabanına sahiptir. Venizelos ve dönemi ile ilgili her tür belge, yazışma ve fotoğraf <https://www.venizelos-foundation.gr/el/> linkinden araştırmacının hizmetine sunulmuştur. Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Diplomatik Arşivleri de dosyaların bir kısmını dijital ortama aktarmıştır. Dışişleri Bakanlığının resmî sayfasından <https://www.mfa.gr/ypiresies-gia-ton-politi/psephiakos-metaskhematismos-diadikasion-proxenikon-up/> adresine üye olduktan sonra ilgili dosyaların bazılarında erişim mümkündür. Ancak dosyaların büyük bir çoğunluğu kapalı olup araştırma yapmak için Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Diplomatik Arşivlerine dilekçe ile müracaat edilmesi gerekmektedir. Müracaatlar Yunan Meclisinin ilgili toplantısında değerlendirildikten sonra olumlu ya da olumsuz karar ile neticelendirilmektedir. Yunanistan'daki tüm arşivler tablo hâlinde kategorilere ayrılarak şu şekilde tablolastırılmıştır:

Yunanistan Devlet Arşivi / Merkez Ofis - Atina Γενικά Αρχείο του Κράτους (ΓΑΚ) / Κεντρική Υπηρεσία
GAK - Makedonya Tarih Arşivi (ΓΑΚ-Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας)
GAK - Aetolis-Akarnania Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Αιτωλοακαρνανίας)
GAK - Argolis Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Αργολίδας)
GAK - Arkadya Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Αρκαδίας)
GAK - Arta Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Άρτας)
GAK - Ahaya Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Αχαΐας)
GAK - Grevena Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Γρεβενών)
GAK - Drama Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Δράμας)

GAK - Oniki Ada Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Δωδεκανήσου)
GAK - Evros Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Έβρου)
GAK - Eğriboz Adası Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Ευβοίας)
GAK - Evrytania Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Ευρυτανίας)
GAK - Zakintos Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Ζακύνθου)
GAK - İlia Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Ηλείας)
GAK - İmathia Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Ημαθίας)
GAK - Girit Kandiye Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Ηρακλείου)
GAK - Kavala Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Καβάλας)
GAK - Karditsis Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Καρδίτσας)
GAK - Kesriye Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Καστοριάς)
GAK - Korfu Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Κέρκυρας)
GAK - Kefalonya Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Κεφαλληνίας)
GAK - Kilkis Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Κιλκίς)
GAK - Kozani Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Κοζάνης)
GAK - Korint Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Κορινθίας)
GAK - Kiklad Adaları Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Κυκλάδων)
GAK - Lakonia Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Λακωνίας)
GAK - Larissa Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Λάρισας)
GAK - Lassithi Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Λασιθίου)
GAK - Midilli Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Λέσβου)
GAK - Lefkada Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Λευκάδας)
GAK - Magnissia Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Μαγνησίας)
GAK - Messinia Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Μεσσηνίας)
GAK - İskeçe Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Ξάνθης)
GAK - Pella Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Πέλλας)
GAK - Pieria Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Πιερίας)
GAK - Preveza Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Πρέβεζας)

GAK - Rethymno Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Ρεθύμνης)
GAK - Rodopi Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Ροδόπης)
GAK - Sisam Adası Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Σάμου)
GAK - Serez Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Σερρών)
GAK - Tırhala Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Τρικάλων)
GAK - Ftiotis Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Φθιώτιδας)
GAK - Florina Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Φλώρινας)
GAK - Fokida Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Φωκίδας)
GAK - Halkidiki Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Χαλκιδικής)
GAK - Sakız Adası Arşivleri (ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Χίου)
GAK - Epir Tarih Arşivi (ΓΑΚ-Ιστορικό Αρχείο Ηπείρου)
GAK - Girit Tarih Arşivi (ΓΑΚ-Ιστορικό Αρχείο Κρήτης)
GAK - Akya Yerel Arşivi (ΓΑΚ-Τοπικό Αρχείο Αγιάς)
GAK - Aegina Adası Yerel Arşivi (ΓΑΚ-Τοπικό Αρχείο Αίγινας)
GAK - Aigio Yerel Arşivi (ΓΑΚ-Τοπικό Αρχείο Αιγίου)
GAK - Dimitsana Yerel Arşivi (ΓΑΚ-Τοπικό Αρχείο Δημητσάνας)
GAK - Íthaka Adası Yerel Arşivi (ΓΑΚ-Τοπικό Αρχείο Ιθάκης)
GAK - Kythira Adası Yerel Arşivi (ΓΑΚ-Τοπικό Αρχείο Κυθήρων)
GAK - İleryoz Adası Yerel Arşivi (ΓΑΚ-Τοπικό Αρχείο Λέρου)
GAK - Leonidio Yerel Arşivi (ΓΑΚ-Τοπικό Αρχείο Λεωνιδίου)
GAK - Limni Adası Yerel Arşivi (ΓΑΚ-Τοπικό Αρχείο Λίμνης)
GAK - Nakşa Adası Yerel Arşivi (ΓΑΚ-Τοπικό Αρχείο Νάξου)
GAK - Paksu Adası Yerel Arşivi (ΓΑΚ-Τοπικό Αρχείο Παξών)
GAK - Aydonat Yerel Arşivi (ΓΑΚ-Τοπικό Αρχείο Παραμυθιάς)
GAK - Poros Adası Yerel Arşivi (ΓΑΚ-Τοπικό Αρχείο Πόρου)
GAK - Salamis Adası Yerel Arşivi (ΓΑΚ-Τοπικό Αρχείο Σαλαμίνας)
GAK - Spetses Yerel Arşivi (ΓΑΚ-Τοπικό Αρχείο Σπετσών)
GAK - İdra Adası Yerel Arşiv (ΓΑΚ-Τοπικό Αρχείο Ύδρας)

Kamu Kurum Veya Kuruluşlarının Özel Arşivleri**Ειδικά Αρχεία Δημοσίων Φορέων η Οργανισμών**

Ulusal Anıtlar, Belgelendirme ve Kültür Varlıklarını Koruma Müdürlüğü - Yunanistan Kültür ve Spor Bakanlığı (Διεύθυνση Εθνικού Αρχείου Μνημείων, Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών - Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού)

Genelkurmay Başkanlığı/Ordu Tarihi Müdürlüğü (Γενικό Επιτελείο Στρατού/Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού)

Diplomatik ve Tarih Arşivi - Yunanistan Dışişleri Bakanlığı (Διπλωματικό και Ιστορικό Αρχείο Υπουργείο Εξωτερικών)

Askerî Arşivler Hizmeti - Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı (Υπηρεσία Στρατιωτικών Αρχείων (Γενικό Επιτελείο Στρατού)

Görsel-İşitsel Arşivler**Οπτικοακουστικά Αρχεία**

Yunanistan Radyo Ve Televizyon Arşivi (Αρχείο EPT)

Ulusal Görsel-İşitsel Arşiv (Εθνικό Οπτικοακουστικό Αρχείο)

Müzik ve Akustik Araştırma Enstitüsü (Ινστιτούτο Έρευνας Μουσικής και Ακουστικής)

Megali Mousiki Kütüphanesi - Lilian Voudouri - Yunan Müzik Arşivi (Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος - Λίλιαν Βουδούρη - Αρχείο Ελληνικής Μουσικής)

Selanik Fotoğraf Müzesi (Μουσείο Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης)

Yunanistan Film Arşivi/Kütüphanesi (Ταινιοθήκη της Ελλάδος)

Fotoğraf Arşivi Bölümü, Benaki Müzesi Stüdyosu (Τμήμα των Φωτογραφικών Αρχείων, Μουσείο Μπενάκη Studio)

Müzeler**Μουσεία**

Ulusal Tarih Müzesi (Εθνικό Ιστορικό Μουσείο)

Bizans ve Hristiyan Müzesi (Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο)

Girit Tarihi Müzesi - Kütüphane (Ιστορικό Μουσείο Κρήτης – Βιβλιοθήκη)
Korgialeneio Tarih ve Folklor Müzesi (Κοργιαλένιο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο)
Makedonya - Trakya Folklor ve Etnoloji Müzesi (Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας - Θράκης)
Bizans Kültür Müzesi (Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού)
Goulandri Doğa Tarihi Müzesi (Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας)
Yunan Kıyafet Tarihi Müzesi - Olgunlaşma Enstitüsü (Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας - Λύκειο των Ελληνίδων)
Benaki Müzesi Μουσείο Μπενάκη
Nikos Kazancakis Müzesi Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη
Ksenopoulos Müzesi Μουσείο Ξενοπούλου
Solomos ve Zakintos'un Diğer Seçkin Kişileri Müzesi (Μουσείο Σολωμού Και Επιφανών Ζακυνθίων)
Atina Şehir Müzesi/Vouros -Eutaxia Vakfi (Μουσείο της Πόλης των Αθηνών/Ίδρυμα Βούρου-Ευταξία)
OTE Telekomünikasyon Müzesi (Μουσείο Τηλεπικοινωνιών ΟΤΕ)
Patra Basın Müzesi E.S.H.E.P.H.N. (Μουσείο Τύπου Πάτρας Ε.Σ.Η.Ε.Π.Η.Ν.)
Savaş Müzesi - Tarih Arşivi (Πολεμικό Μουσείο - Ιστορικό Αρχείο)

Araştırma Merkezleri / Enstitüleri Ερευνητικά Κέντρα / Ινστιτούτα

Vaforouleio Kültür Merkezi (Βαφοπουλείο Πνευματικό Κέντρο)
Ulusal Araştırmalar Vakfi “Eleftherios K. Venizelos” - Hanya (Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος» - Χανιά)
Ulusal Dokümantasyon Merkezi - Ulusal Araştırma Enstitüsü (Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης - Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών)
Yunan Mimarlık Enstitüsü (Ελληνικό Ινστιτούτο Αρχιτεκτονικής)

Yunan Bizans ve Post-Bizans Araştırmaları Enstitüsü (Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών)
Tarih Araştırmaları Enstitüsü - Ulusal Araştırma Vakfı (Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών - Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών)
Sosyal Araştırmalar Enstitüsü - Ulusal Sosyal Araştırmalar Merkezi (Ινστιτούτο Κοινωνικών Ερευνών - Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών)
İSET Çağdaş Yunan Sanatı Enstitüsü (Ινστιτούτο Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης ISET)
Yunan Folkloru Araştırma Merkezi - Atina Akademisi (Κέντρον Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας - Ακαδημία Αθηνών)
Orta Çağ ve Modern Dünya Araştırma Merkezi - Atina Akademi (Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Κόσμου - Ακαδημία Αθηνών)
Modern Helenizm Tarihi Araştırma Merkezi - Atina Akademisi (Κέντρον Ερεύνης της Ιστορίας του Νεώτερου Ελληνισμού - Ακαδημία Αθηνών)
Küçük Asya Araştırmaları Merkezi (Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών)

Harita Ve Taslak Çizim Arşivleri **Αρχεία Χαρτών και Σχέδιων**

Kartografik Miras Arşivi (Αρχείο Χαρτογραφικής Κληρονομιάς)

Belediye / Cemaat Arşivleri **Δημοτικά / Κοινοτικά Αρχεία**

Volos Tarihi ve Dokümantasyon Merkezi (Δημοτικό Κέντρο Ιστορίας και Τεκμηρίωσης Βόλου - ΔΗ.Κ.Ι.)

Atina Belediyesi Tarih Arşivi (Ιστορικό Αρχείο Δήμου Αθηναίων)

Pire Belediyesi Tarih Arşivi (Ιστορικό Αρχείο Δήμου Πειραιά)

Mübadil Rumlar Tarihi Arşivi - Kalamaria, Selanik (Ιστορικό Αρχείο Προσφυγικού Ελληνισμού - Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη)

Selanik Tarih Merkezi (Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης - Κ.Ι.Θ.)

Özel Arşiv Kurumları İδιωτικοί Αρχειακοί Φορείς
Basın Arşivi, Gazete ve Dergi Arşivi (Arχείο Τύπου, Εφημερίδων και Περιοδικών)
Yunan Edebiyatı ve Tarihi Arşivi - ELİA (Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο - ΕΛΙΑ)
Yunan Dans Tiyatrosu “Dora Stratou” (Θέατρο Ελληνικών Χορών “Δορά Στράτου”)
Aikaterini Laskaridi Vakfı (Ιδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη)
G. Tsaruhis Vakfı (Ιδρυμα Γ. Τσαρούχη)
Georgios Papandreou Vakfı (Ιδρυμα Γεώργιου Παπανδρέου)
Glinos Vakfı (Ιδρυμα Γληνού)
Konstantinos Karamanlis Vakfı (Ιδρυμα Κωνσταντίνος Καραμανλής)
Konstantinos Mitsotakis Vakfı (Ιδρυμα Κωνσταντίνου Μητσοτάκη)
Kavala Tarihi ve Edebiyat Arşivi (Ιστορικό και Λογοτεχνικό Αρχείο Καβάλας)
Millî Banka Eğitim Enstitüsü - MIET (Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας - MIET)

Finans Kurumu Arşivleri Αρχεία Χρηματοπιστωτικών Οργανισμών
Alpha Bank - Tarih Arşiv Bölümü (Alpha Bank - Τμήμα Ιστορικού Αρχείου)
Eurobank - Tarih Arşivi (Eurobank - Ιστορικό Αρχείο)
Ulusal Banka - Tarih Arşivleri Müdürlüğü (Εθνική Τράπεζα - Υποδιεύθυνση Ιστορικού Αρχείου)
Pire Grubu Kültür Vakfı - Tarihi Arşiv Birimi (Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς- Υπηρεσία Ιστορικού Αρχείου)
Yunanistan Bankası - Tarihi Arşiv Birimi (Τράπεζα της Ελλάδος - Υπηρεσία Ιστορικού Αρχείου)

Kişi/Aile Arşivleri**Αρχεία Φυσικών Προσώπων / Οικογένειων**

Lampakis Ailesi Arşivi (Αρχείο Οικογένειας Λαμπάκη)

Nikolaos S. Pantelakis - Aile Arşivi (Νικόλαος Σ. Παντελάκης - Οικογενειακό Αρχείο)

Siyasi Parti, Sendika Ya Da STK Arşivleri**Αρχεία Πολιτικών Κομμάτων, Συνδικαλιστικών Οργανώσεων η Κοινωνικών Κινήμάτων**

Modern Dönem Sosyal Tarih Arşivleri (Αρχεία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας)

Sendika Tarihi Arşivi - GSEE (Αρχείο Ιστορίας Συνδικάτων - ΓΣΕΕ)

“Charilaos Florakis” Eğitim Merkezi (Επιμορφωτικό Κέντρο “Χαρίλαος Φλωράκης”)

Atina İşçi-Memur Merkezi (Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Αθήνας)

Sol Gençlik Tarihini Araştırma Topluluğu - EMİAN (Εταιρεία Μελέτης της Ιστορίας της Αριστερής Νεολαίας - EMİAN)

Kütüphaneler**Βιβλιοθήκες**

Atina Akademisi, Ioannis Sykourtis Kütüphanesi (Ακαδημία Αθηνών, Βιβλιοθήκη Ιωάννης Συκουτρής)

Meclis Kütüphanesi (Βιβλιοθήκη της Βουλής)

Kandiye Vikelaia Kütüphanesi (Βικελαία Βιβλιοθήκη Ηρακλείου)

Gennadios Kütüphanesi - Amerikan Klasik Çalışmalar Okulu (Γεννάδειος Βιβλιοθήκη - Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών)

Zagoras Halk Kütüphanesi (Δημόσια Βιβλιοθήκη Ζαγοράς)

Sakız “Korais” Halk Merkez Tarih Kütüphanesi (Δημόσια Κεντρική Ιστορική Βιβλιοθήκη Χίου “Κοραΐς”)

Patra Belediye Kütüphanesi (Δημοτική Βιβλιοθήκη Πατρών)

Yunanistan Millî Kütüphanesi (Εθνική Βιβλιοθήκη Ελλάδος)

Kozani Koventareios Halk Kütüphanesi (Κοβεντάρειος Δημόσια Βιβλιοθήκη Κοζάνης)

Benakeios Kütüphanesi (Μπενάκειος Βιβλιοθήκη)

Bilimsel Dernekler Επιστημονικές Εταιρείες
Korfu Okuma Derneği (Αναγνωστική Εταιρία Κέρκυρας)
Atina Arkeoloji Derneği (Εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία)
Tarihî Arşivleri Koruma Derneği 1940-1974 - EDİA (Εταιρεία Διάσωσης Ιστορικών Αρχείων 1940-1974 – ΕΔΙΑ)
Epir Çalışmaları Derneği (Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών)
Teselya Araştırmaları Derneği (Εταιρεία Θεσσαλικών Σπουδών)
Makedonya Araştırmaları Derneği (Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών)
Halk Dostları Derneği (Εταιρεία Φίλων του Λαού)
Parnassos Filoloji Derneği (Φιλολογικός Σύλλογος Παρνασσός)

IV. Yunanistan Arşiv Belgeleri Hakkında Kısa Bir İnceleme

Nitel araştırma yöntemlerinden faydalanan Tarih bilimi, sosyal bilim alanlarındaki diğer disiplinlerden de yardım alarak insan davranışlarını ve toplum reflekslerini çok yönlü anlama gayreti içindedir⁴⁶. Tarih araştırmalarında takip edilen yöntemlerin neredeyse tamamında dönemin toplumsal yapısını kavrama ve açıklama eğilimi görülmektedir⁴⁷. Tarih araştırmacıları da inceledikleri dönemi anlayabilmek ve olayları yeniden yorumlayabilmek için arşiv belgelerine müracaat ederler. Dolayısıyla arşivler, tarihçilerin araştırmalarında en çok başvurduğu kaynak türüdür. Ancak bilindiği üzere ele alınan belgenin en doğru şekilde kullanılması yapılan araştırmanın da niteliğini doğrudan etkileyen etmenlerin başında gelmektedir. Tarihin akademik bir disiplin olarak çalışılmasında birinci el kaynak esastır. Fatma Acun, kaynak tasnifi konusunda akademik bir çalışmanın ikinci el kaynaklara dayandırılarak yapılmasının orijinal bir araştırma olmadığını ve pek ciddiye alınmadığını ifade eder⁴⁸. Birinci el kaynaklar ise bir araştırmayı daha meşru ve daha güvenilir kayıtlara dayandırmasından ötürü derinlikli ve güçlü kılar. Fakat birinci el kaynakların kullanımında da bazen farklı sorunlar

46 Hasan Şimşek & Ali Yıldırım, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayınları, Ankara 2000, s.16-19.

47 Mustafa Güçlü, “Eğitim Tarihi Araştırmalarında Sözlü Tarih Uygulaması”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, C 11, S 1, Kış 2013, s.101-102.

48 Acun, a.g.m., s.123.

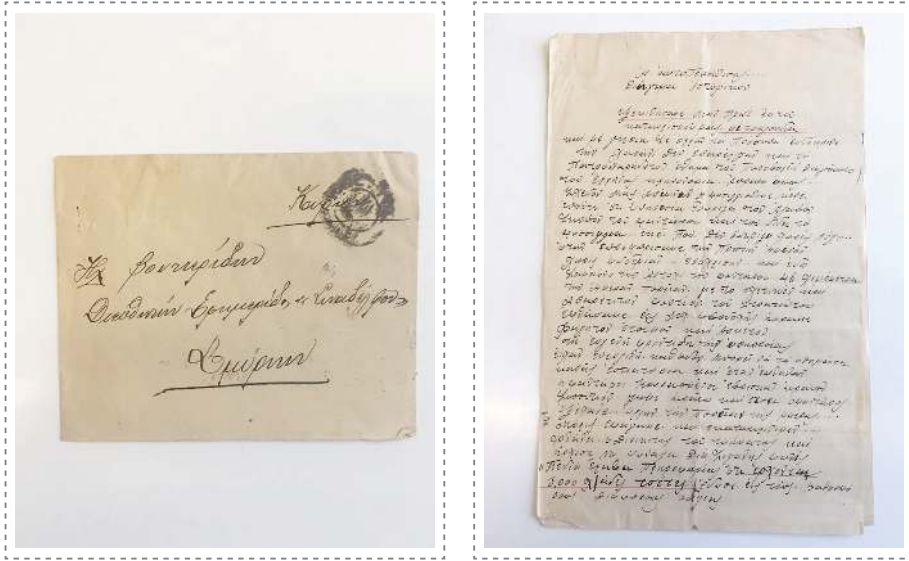
ve sınırlamalarla karşılaşilmektedir⁴⁹. Bu örneklemeleri Yunan arşivleri üzerinden çeşitli örneklerle şöyle değerlendirmemiz mümkündür.

IV.1. Dil ve Terminoloji Sorunu

Yunan arşiv çalışmalarında karşılaşılan güçlüklerin başında dil ve terminoloji sorunu gelmektedir. Öncelikle 18. yüzyılda şekillenmeye başlayan ve 19. ve 20. yüzyıllarda Yunanistan’da resmî yazışmalarda kullanılan Katharevousa, ağdalı bir Yunan dil biçimi olarak 1976 yılına kadar geçerliliğini sürdürmüştür. Antik Yunan dilinden pek çok unsura sahip olan bu dil Dimotiki olarak bilinen halk dili ile bağlantılı olmasına rağmen kelime, gramer ve sentaktik açıdan Çağdaş Yunancadan farklılıklar göstermektedir. Dolayısıyla 1976 yılına kadar kayda geçirilen tüm yazılı belgeler Katharevousa dilinde olduğundan araştırmacının bu dilde de yetkinliği olması gerekmektedir. Yunan arşiv belgelerinde karşılaşılan bir diğer zorluk ise terminolojinin kullanılması ile ilgilidir. Türkiye ve Yunanistan ulus-devlet süreçlerini birbirleriyle verilen savaşlar sonunda başlattığı için tarihî olayları farklı yorumlamaktadırlar. Örneğin 1821 Mora İsyanı ile Osmanlı Devleti’nden ayrılıp bağımsız bir devlet statüsüyle kurulan Yunanistan, bu döneme ait tüm arşiv belgelerini “Yunan Devrimi” adlandırmasıyla kayıt altına almıştır. Oysa Türk arşivlerinde karşılığı Mora İsyanıdır ve bu düalist yaklaşım araştırmacının belgeyi kendi çalışmasına aktarmasında zorluk yaratmaktadır. Zira belgenin aslına sadık kalıp Yunan Devrimi olarak ele aldığında bu sefer de kendi literatüründe hatalı bir kullanıma sahip olmaktadır. Aynı durum 1922 yılı için de geçerlidir. 1919 yılında başlayan Kurtuluş Savaşı, 1922 yılında Yunan ordusuna karşı zafer kazanılan Büyük Taarruz ile sona ermektedir. Türk arşiv belgelerinde Kurtuluş Savaşı ya da Millî Mücadele ile tanımlanan bu dönem Yunan arşiv kayıtlarında “Katastrofi” yani Büyük Felaket ile karşılık bulmaktadır. Başka çarpıcı örnek Yunan arşivlerinde Osmanlı sınırları içinde yaşayan Rum tebaanın da Helen (Yunan) olarak adlandırılmasıdır. Karşılaşılan zorlukların başında matbu metinler dışında yazılan el yazması metinlerdir. Bu arşiv kaynaklarının çözülmesi ayrı bir uzmanlık gerekmektedir. Çoğu zaman yazanın el yazısına da bağlı olarak belgeler karmaşık bir yapıda karşımıza çıkabilir. Mektuplar ve dilekçeler bu kategoride örneklendirilebilir. Yine önemli bir ayrıntı belgelerin üzerindeki tarihler ile ilgilidir. 1923 yılına kadar Jülyen takvim kullanan Yunanistan,

49 Konuyla ilgili Özhan Kapıcı ve Tiber Abak, Rus Arşivlerinin Türkiye’deki Tarih yazımında nasıl kullanıldığı ve karşılaşılan zorlukları detaylı ele alan örnek bir makaledir. Bk. Özhan Kapıcı & Tiber Abak, “Tarihsicilik ve Sahicilik: Türkiye’de Tarih yazımında Rusya Arşivlerinin Keşfi”, **Tarihyazımı**, C 6, S 1, Yaz 2024, s.1-29.

Gregoryan takvime göre 13 gün geriden gelmektedir. Dolayısıyla araştırmacı, belgeler üzerindeki tarihlere 13 gün eklemek zorundadır. Örneğin, Yunan resmî kayıtlarında İzmir'in işgali 2 Mayıs 1919 tarihiyle belirtilmiştir. Araştırmacı bu tarihe 13 gün eklediğinde 15 Mayıs 1919 tarihini kullanabilir. Ancak belgenin aslını da parantez içinde belirtmelidir.

1921 yılında cepheden gönderilen asker mektubu

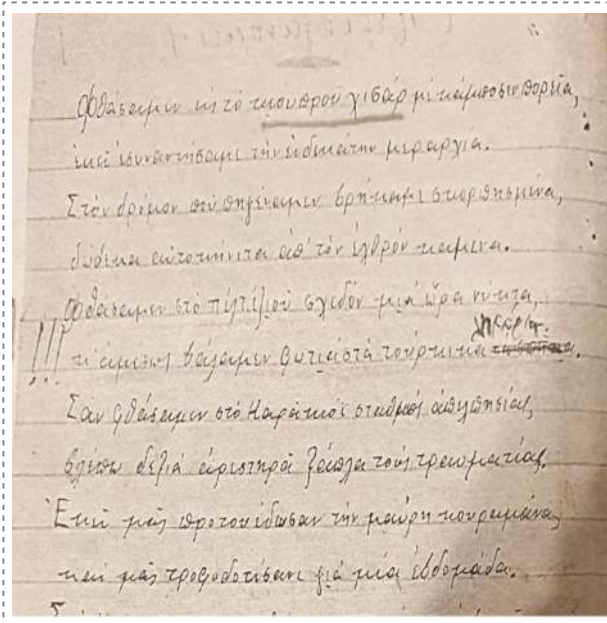
Kaynak: Yunan Edebiyat ve Tarih Arşivi (ELİA) , Voutieridis Arşivi, Dosya No: 2

IV.2. Tahrifat ve Propaganda Sorunu

Akademik tarihçilik, arşiv belgelerini objektif kayıtlar olarak nitelendirir. Ancak bazen bireysel görüş tarihî belgelere de sirayet edebilir ya da önyargılı bir tutumla kaleme alınabilir. Bu, bazen yanlış anlamadan bazen de kasıtlı bir şekilde hatalı aktarımdan kaynaklı olabilir. Bu nedenle araştırmacı belgenin tesir altında yazılıp yazılmadığını dikkatlice incelemek zorundadır. Her ne kadar resmî belgeler doğru ve objektif kayıtlar olarak kabul edilse de bazen bir propaganda, gizleme, güvenlik gerekçesiyle sansür ya da müdahale olabilir. Tosh'un da ifadesiyle kaynağın güvenilirliğini en çok etkileyen yazar kişinin niyeti ve önyargılarıdır⁵⁰. Yunan arşivlerinde de bilhassa 1919-1922 yılına ait telgraflar, raporlar ve mektuplarda bu türden dış müdahaleler ya da

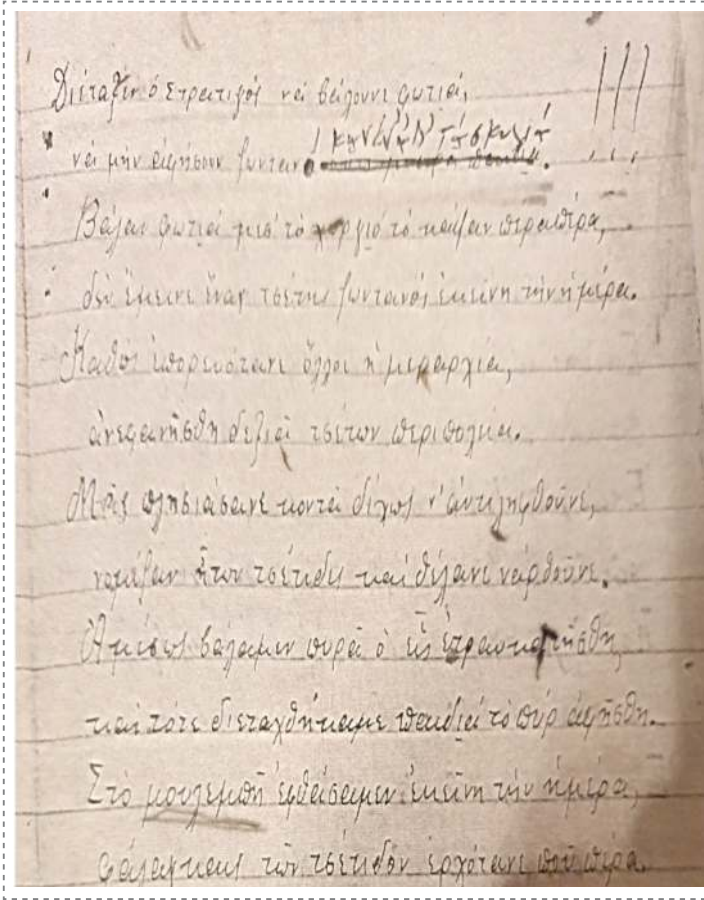
50 Tosh, a.g.e., s.64.

sansürlere rastlanmaktadır. Örneğin Yunan Edebiyat ve Tarih Arşivi'ndeki Voutieridis Dosyasında bulunan asker mektuplarının birinde mektuba dış müdahale yapıldığı gözlemlenmiştir. Er Ioannis Koribeis tarafından yazılan söz konusu mektupta “*Köprühisar’a vardık. Uzun bir yürüyüşün ardından orada başka bir tümenle karşılaştık. Yürüdüğümüz yolda düşman tarafından yakılmış 12 askeri araba bulduk. Gece yaklaşık bir civarı Pelitözü Köyü’ne ulaştık ve hemen **Türk eşkiya yataklarını** ateşe verdik.*” Belgenin orijinalinde “**τουρκικά λημέρια**” olarak geçen eşkiya yatağı sonradan eklenmiş olup dikkatlice incelendiğinde üzeri çizilip sansürlenmiştir. Değiştirilmiş bu kelimenin aslında “**σπίτια**” yani evler olduğu saptanmıştır.

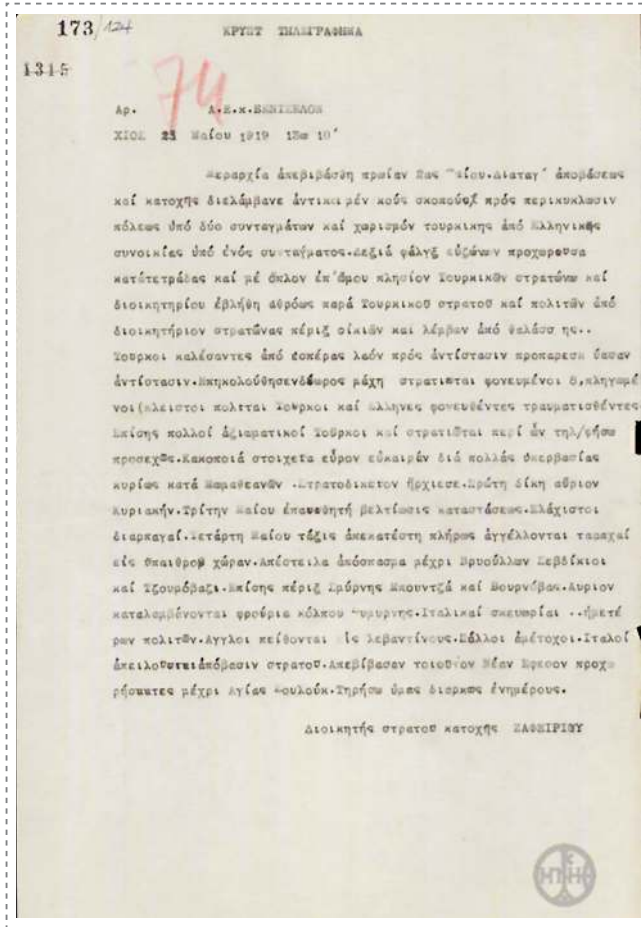
Kaynak: Yunan Edebiyat ve Tarih Arşivi (ELIA),
Voutieridis Arşivi, Dosya No: 2

Benzer örnek aynı arşiv belgesindeki başka bir sayfada da gözlemlenmektedir. Mektubun devamında er Koribeis “*Yangının ardından Karaköy, İnönü ve Eskişehir’e gittik. Biz sıcakta dinlenirken komutan şöyle bağırdı: Hazır olun. General, **köpeklerin** hiçbirinin canlı bırakılmaması için ateş açılması emrini verdi.*” ifadelerini kullanmıştır. Mektupta üstü çizilmiş olan “σκυλιά” yani köpekler metnin orijinalinde “**ούτε μικρά παιδιά**” yani küçük **çocuklar** olarak yazılmıştır.

Kaynak: Yunan Edebiyat ve Tarih Arşivi (ELIA) , Voutieridis Arşivi, Dosya No: 2

Birinci el kaynakların okunmasında dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli husus da belgenin gerçeği yansıtip yansıtmadığının dikkatlice araştırılmasıdır. Bunun için de dönemin şartları ve vuku bulan olaylar farklı kaynaklarla mukayese edilerek yorumlanmalıdır. Yunan arşivlerinde de güvenilir bilgiye ulaşmak için bazen belgenin içeriği yeterli olmayabilir. Örneğin 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'e asker çıkaran Yunanların şehirde Türklere yönelik yaptığı mezalim Başbakan Venizelos'un öfkelenmemesi için işgal orduları komutanı Albay Zafiriou'nun telgrafında örtbas edilmiştir. Albay Zafiriou, Paris'te bulunan Venizelos'a İzmir'de olayların kontrol altına alındığına ve karışıklığın sona erdiğine dair gerçeği yansıtmayan gizli bir telgraf göndermiştir.

Kaynak: Benaki Müzesi Tarih Arşivi, Eleftherios Venizelos Arşivi, Dosya No: 18

Tosh'a göre bir belgeyi değerlendirmede ilk adım onun hakiki olup olmadığını ortaya çıkarmaktır. Bu noktada belge bazen ya propaganda ya da gerçeğin üstünü örtmek maksadıyla kullanılabilir. Özellikle Yunanistan'da fotoğraf arşivlerinde bulunan 1919-1922 yıllarına ait bazı fotoğraflar da çoğu zaman propaganda malzemesi olarak dönemin gazetelerinde kullanılmışlardır. Örneğin Savaş Müzesi Fotoğraf arşivinde, 1921 yılına ait bir fotoğrafta Tuz Gölü civarında Yunan ordusuna buğday temizlemelerinde yardım eden Türk köylüleri görülmektedir. Bu türden "yardımlaşma" fotoğrafları bilhassa Yunan ordusunun Anadolu'da Türkler tarafından direnişle karşılaşmadığını Müttefiklere ispatlama çabasıdır.

Kaynak: Yunanistan Savaş Müzesi Fotoğraf Arşivi

SONUÇ

Ulusların bellek kayıtları olarak nitelendirilebilecek arşivler sadece geçmiş anlama noktasında değil aynı zamanda geleceği yorumlama konusunda da kritik öneme sahiptir. Her ülkenin ulusal hafızası şeklinde yorumlanabilecek bu yazılı kaynaklar geçmişin bilgisini günümüze taşıyarak bugünü de bir manada biçimlendirir. Dolayısıyla arşivler sıradan evraklar olmayıp ihtiva ettiği bilgi düşünüldüğünde bugün ve gelecek arasında köprü kuran siyasi yol haritalarıdır. Türkiye'nin sınır komşularından biri olan Yunanistan da özellikle Osmanlı Devleti ile dört yüz yıllık ortak geçmişinden ötürü birçok arşivinde Türkiye hakkında ayrıntılı bilgilere sahiptir. Bu belgelerin bazıları Osmanlı Türkçesi bazıları Fransızca ancak çok büyük bir çoğunluğu Yunanca dillerinde yazılmış kayıtlardan oluşmaktadır. Diğer taraftan Yunanistan, Cumhuriyet döneminde Türkiye ile pek çok kriz ve çatışma yaşadığından aralarında birçok ihtilaflı konu bulunmaktadır. Her iki ülkenin bu konular hakkında birbirileri ile ilgili oluşturduğu yazılı envanterleri kritik önemdedir. Örneğin 1919-1922 yılları arasında Batı Anadolu topraklarından başlayan ve sonrasında içlere doğru genişleyen Yunan işgali, özellikle Millî Mücadele döneminin “öteki” arşiv kayıtları olarak farklı bir bakış açısıyla döneme ışık tutmaktadır. Ulusal kurtuluş mücadelesine “öteki”nin gözünden bakan bu türden arşivler sadece Yunanistan siyasi tarihi açısından değil aynı zamanda Türk yakın tarihi açısından da önemli sayılmaktadır. Ancak her iki ülkenin araştırmacıları için en mühim sorun belgelerin dilidir. Özellikle Yunanistan'ın Latin alfabesi dışında Fenik alfabesini kullanması araştırmacının yeni bir dil öğrenmesinden önce yeni bir alfabe öğrenmesini gerekli kılmaktadır. Aynı zamanda Yunanistan'daki arşivlerin dağınık olması ve tek bir merkez çatısı altında toplanmaması araştırmacılara döneme ait evrakları bulma konusunda başka bir zorluk oluşturmaktadır. Yunanistan arşivlerindeki tasnif ve kataloglamanın bazı arşiv merkezlerinde tamamlanmaması, arşivlerin belli bir bölümüne erişilmesini de imkânsız kılmaktadır. Dolayısıyla Yunanistan'da arşiv çalışması yapmak isteyen araştırmacılar öncelikle belgeyi hangi arşivde bulması gerektiğini önceden saptadıktan sonra çalışmalarını başlatmalıdır. Bu makalede yazar, Yunanistan Devlet Genel Arşivi özelinde makalesini detaylandırmış ve tüm arşiv çalışmalarının merkezlerini kataloglamaya çalışmıştır. Ancak yazarın makalede de belirttiği üzere arşiv belgelerinde sorun oluşturabilecek hususlar araştırmacıların dikkat etmesi gereken konuların

başında gelmektedir. Sonuç olarak yabancı arşivlerde çalışmak yeni bilgilerin literatüre kazandırılması noktasında önemli olduğu kadar bazı konularda hatalı sonuçlar da oluşturulabileceği hususunda daha dikkatli olunmasını zaruri kılmaktadır.

İntihal Taraması <i>Plagiarism Detection</i>	Bu makale intihal taramasından geçirildi. (https://intihal.net/) <i>This paper was checked for plagiarism. (https://intihal.net/)</i>
Etik Beyan <i>Ethical Statement</i>	Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır. <i>There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.</i>
Açık Erişim Lisansı <i>Open Access License</i>	Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. <i>This work is licensed under Creative Commons AttributionNonCommercial 4.0 International License</i>

KAYNAKÇA

Yunanistan Resmî Gazetesi (FEK)

Yunanistan Devlet Genel Arşivleri (GAK)

Yunan Edebiyat ve Tarih Arşivi (ELİA)

Yunanistan Savaş Müzesi Fotoğraf Arşivi

Benaki Müzesi Tarih Arşivi

Aydın, Mehmet Korkud, “İkinci Balkan Paktı ve Türkiye”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 9, S 61, Aralık 2022, s.171-185.

Fırat, Melek, **Türk Dış Politikası ve Kıbrıs Sorunu 1960-1971**, Siyasal Yayınları, Ankara 1997.

Yaycı, Cihat, **Doğu Akdeniz’in Paylaşım Mücadelesi ve Türkiye**, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul 2020.

Oğuzlu, Tarık, “Güvenlik Kültürü ve Dış Politika”, **Bilig**, S 72, Kış 2015, s.223-250.

Soysal, İsmail, **Türkiye’nin Siyasal Andlaşmaları, I. Cilt (1920-1945)**, TTK Yayınları, Ankara 1983.

Tağmat, Çağla Derya, **Açlık, İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’nin Yunanistan’a Yardımları**, Siyasal Kitabevi, Ankara 2016.

Keser, Ulvi, **Yunanistan’ın Büyük Açlık Dönemi ve Türkiye**, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2008.

Macar, Elçin, **İşte Geliyor Kurtuluş. Türkiye’nin II. Dünya Savaşında Yunanistan’a Yardımları, 1940-1942**, İzmir Ticaret Odası Yayınları, İzmir 2009.

Bakar, Bülent, “Zor Zamanlarda İyi Komşuluk Örneği: İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’den Yunanistan’a Yapılan Yardımlar”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C XXIV, S 71, Temmuz 2008, s.413-444.

Kapıcı, Özhan & Abak, Tibet, “Tarihsicilik ve Sahicilik: Türkiye’de Tarihyazımında Rusya Arşivlerinin Keşfi”, **Tarihyazımı**, C 6, S 1, Yaz 2024, s.1-29.

Acun, Fatma, “Tarihin Kaynakları”, ed. Ahmet Şimşek, **Tarih Nasıl Yazılır? Tarih yazımı için Çağdaş Bir Metodoloji**, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2011, s.119-149.

Baş, İbrahim, “Eski Medeniyetlerden Bugüne Arşivin Önemi ve Günümüzde Arşivcilik Hizmeti Veren Türk Arşivleri”, **ÇKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C 10, S 1, Nisan 2019, s.76-95.

Carr, Edward H. & Fontana, Jose, **Tarih Yazımında Nesnellik ve Yanlılık**, çev. Özer Ozankaya, İmge Kitabevi, Ankara 1992.

Carr, Edward H., **Tarih Nedir?**, İletişim Yayınları, İstanbul 2013.

Chatzivassileiou, Evanthis, **O Eleftherios Venizelos. I Ellinotourkiki Proseggisi kai to Provlima tis Asfaleias sta Valkania, 1928-1931**, İMXA, Thessaloniki 1999.

Clogg, Richard, **Modern Yunanistan Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul 1997.

Davies, Stephen, **Empiricism and History**, Palgrave MacMillan, New York 2003.

Glavinas, Giannis, **Archeio Politikou Grafeiou Prothypourgou (1917-1928)**, Analytiko Evrethirio, Genika Archeia tou Kratous, Athina 2009.

Gulbenkian Komisyonu, Sosyal Bilimler Açın. Sosyal Bilimlerin Yeniden Yapılanması Üzerine Rapor, çev. Şirin Tekeli, Metis Yayınları, İstanbul 2012.

Güçlü, Mustafa, “Eğitim Tarihi Araştırmalarında Sözlü Tarih Uygulaması”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, C 11, S 1, Kış 2013, s.100-113.

<http://www.gak.gr/index.php/el/menu-el/poioi-eimaste/istoriko-gak> [Erişim Tarihi: 27.04.2024]

<http://www.gak.gr/index.php/el/menu-el/gak-sillogi/arxeia-kai-sylloges#-kentriki-ypiresia-k-y-ton-g-a-k> [Erişim tarihi: 27.04.2024]

Iggers, Georg G., **Bilimsel Nesnellikten Postmodernizme. Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2000.

Keskin, İshak, **Yakınçağdan Günümüze Türkiye’de ve Avrupa’da Arşivcilik Eğitimi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2003.

Küçük, Ayşe, **Tekrarlayan Çatışmalar. Türkiye-Yunanistan ve Türkiye-Ermenistan İlişkilerinde Algı, Söylem, Siyasa**, Otorite Yayınları, Antalya 2023.

Kyrou, Aleksis A., **Oneira kai Pragmatikotis. Sarantapente Chronia Diplomatikis Zois**, Kleisiounis, Athinai 1972.

Özlem, Doğan, **Tarih Felsefesi**, Notos Kitap, İstanbul 2012.

Özsüer, Esra (ed.), **Tarihi ve Uluslararası İlişkiler Perspektifinden Türk-Yunan İlişkileri, 1821-2021**, Boyut Yayınları, İstanbul 2022.

Öztürk, Serdar, “Türkiye’de Sözlü Tarihte İletişim Araştırmalarında Yararlanma Üzerine Notlar”, **Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi**, Yıl 22, S 87, 2010 (Güz), s.13-26.

Sarikoyuncu Değerli, Esra, “Atatürk Dönemi Türk-Yunan Siyasi İlişkileri”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S 15, Ağustos 2006, s.239-262.

Svolopoulos, Konstantinos D., **To Valkanikon Symfonon kai i Elliniki Eksoteriki Politiki, 1928-1934**, Vivliopoleion tis Estias, Athina 1974.

Syrgios, Angelos M., **Ellinotourkikes Schesis**, Ekdoseis Pataki, Athina 2020.

Şimşek, Hasan & Yıldırım, Ali, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayınları, Ankara 2000.

Şirin, İbrahim, “Genel Tarih Anlayışları”, ed. Ahmet Şimşek, **Tarih Nasıl Yazılır? Tarihyazımı İçin Çağdaş Bir Metodoloji**, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2011, s.93-117.

Thompson, Paul, **Geçmişin Sesi Sözlü Tarih**, çev. Şehnaz Layıkel, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999.

Tosh, John, **Tarihin Peşinde**, çev. Özden Arıkan, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2013.

